

Nr 43.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående anvisande av medel till statens avdikningsanslag m. m.; given Stockholms slott den 23 januari 1931.

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF.

B. v. Stockenström.

Utdrag av protokollet över jordbruksärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 23 januari 1931.

Närvarande:

Statsministern **EKMAN**, ministern för utrikes ärendena friherre **RAMEL**, statsråden **GÄRDE**, **HAMBIN**, **VON STOCKENSTRÖM**, **STADENER**, **GYLLENSWÄRD**, **LARSSON**, **HOLMBÄCK**, **JEPPSSON**, **HANSÉN**, **RUNDQVIST**.

Efter gemensam beredning med chefen för kommunikationsdepartementet anför chefen för jordbruksdepartementet, statsrådet von Stockenström:

Kungl. Maj:t har i årets statsverksproposition under nionde huvudtiteln (punkt 110) föreslagit riksdagen att, i avvidan på den proposition i ämnet, som må varda riksdagen förelagd, under benämningen statens avdikningsanslag beräkna för budgetåret 1931/1932 ett belopp av 3,800,000 kronor.

Sedan utredningen i ämnet, vilken icke hunnit avslutas inom sådan tid, att förslag kunnat framläggas i statsverkspropositionen, numera inom departementet slutförts, anhåller jag att ånyo få anmäla ärendet.

Såsom jag vid ifrågavarande anslagsäskandes anmälan framhöll, har riksdagen under en följd av år under benämningarna »allmänna avdikningsanslaget» och »norrländska avdikningsanslaget» anvisat medel till understödjande medelst statsbidrag utan återbetalningsskyldighet av myrutedikningar och vattenavtappningar. Genom beslut av 1926 års riksdag sammanslogos nämnda två anslag till ett, benämnt statens avdikningsanslag, och antogs därvid ändrade grunder för understödjande medelst statsbidrag utan återbetalningsskyldighet av sådana torrlägningsföretag, vilka avsåge höjande av alstringsförmågan hos mark med hänsyn till dess utnyttjande såsom åker eller ständig slätter- och betesvall. Bestämmelser angående villkoren för erhållande av statsbidrag från statens avdikningsanslag äro meddelade i kungörelsen den 11 juni 1926 (nr 257) med däri genom kungörelsen den 27 juni 1929 (nr 215) gjord ändring.

Riksdagen plägar årligen bestämma det belopp, intill vilket statsbidrag ur anslaget får av Kungl. Maj:t för det nästkommande budgetåret beviljas, samt anvisa visst anslagsbelopp för finansieringen av sagda bidrag. Anslaget har karaktären av reservationsanslag. För budgetåret 1930/1931 är bidragssumman bestämd till 4,000,000 kronor, varjämte anslaget upptagits till 3,800,000 kronor.

I skrivelse den 23 augusti 1930 har lantbruksstyrelsen gjort framställning om beredande av medel för budgetåret 1931/1932 för fortsatt utlämnande av statsbidrag från avdikningsanslaget, över vilken framställning statskontoret den 15 december 1930 avgivit infortrat yttrande.

Jag torde vidare få erinra därom, att i statsverkspropositionen till 1930 års riksdag dåvarande chefen för jordbruksdepartementet dels under nionde huvudtiteln punkt 104 och dels under utgifter för kapitalökning bil. 6 punkt 1 i samband med anmälan av anslagsbehovet för budgetåret 1930/1931 för statens avdikningsanslag respektive statens avdikningslånefond framhöll önskvärdheten av en jämnare fördelning de olika budgetåren emellan av de belopp, som borde tillföras avdikningsanslaget ävensom avdikningslånefonden för att de skulle kunna motsvara de krav, som på grund av statens gjorda åtaganden gent emot företagen ställdes å desamma, ävensom ifrågasatte anordnande av undersökning rörande ändamålsenligaste sättet att undanröja de olägenheter, särskilt ur budgetär synpunkt, som uppstode genom en dylik ojämn fördelning.

I anslutning till nyss sagda uttalanden har Kungl. Maj:t den 9 maj 1930 anbefallt statskontoret att, efter samråd med lantbruksstyrelsen och riksräkenskapsverket, verkställa den sålunda ifrågasatta undersökningen samt att till Kungl. Maj:t inkomma med de förslag, vartill utredningen må föranleda. Med skrivelse den 15 december 1930 har statskontoret inkommit med utredning i ämnet samt därvid tillika fogat i ärendet mottagna skrivelser från lantbruksstyrelsen och riksräkenskapsverket.

I sin förberörda framställning anför *lantbruksstyrelsen* i huvudsak följande.

Vid ingången av budgetåret 1930/1931 hade hos lantbruksstyrelsen funnits inneliggande 650 ansökningar om statsbidrag från anslaget. Huru stora bidrag, som till dessa företag komme att tillstyrkas, kunde givetvis icke nu närmare uppgivas. Approximativt torde de emellertid kunna uppskattas till omkring 3,100,000 kronor. Härutöver hade lantbruksstyrelsen hos Kungl. Maj:t tillstyrkt statsbidrag dels till ett företag med 770 kronor, dels ock, i enlighet med av riksdagen i skrivelse den 14 maj 1930, nr 230, lämnat särskilt medgivande, till Hornborgasjöns sänkningsföretag med 350,000 kronor. Under budgetåret 1930/1931 kunde med ledning av de närmast föregående årens erfarenheter förväntas inkomma ansökningar om bidrag från statens avdikningsanslag till ett belopp av 4,200,000 kronor. För tillgodoseende av samtliga ansökningar under budgetåret 1930/1931 skulle sålunda åtgå $3,100,000 + 770 + 350,000 + 4,200,000$ kronor = 7,650,770 kronor eller i runt tal 7,650,000 kronor. Då riksdagen för sagda budgetår medgivit beviljande av allenast 4,000,000 kronor, kunde ansökningar motsvarande ett sammanlagt belopp av omkring 3,650,000 kronor förväntas bli öfverförda till budgetåret 1931/1932.

Huru stort bidragsbehovet i övrigt kunde komma att bli under sistnämnda budgetår, kunde ej nu tillförlitligt bedömas. Med ledning av erfarenheterna från de närmast föregående åren torde emellertid kunna påräknas, att under sagda budgetår ansökningar inkomme om statsbidrag från anslaget till ett belopp av minst 4,200,000 kronor. Därutöver torde emellertid för minskande av den till omkring 3,650,000 kronor beräknade balansen från budgetåret 1930/1931 erfordras ett belopp av 1,100,000 kronor. Sammanlagt komme sålunda det för budgetåret 1931/1932 erforderliga bidragsbeloppet att uppgå till $4,200,000 + 1,100,000 = 5,300,000$ kronor.

Enligt den redogörelse, som lantbruksstyrelsen lämnat i skrivelse den 27 augusti 1929 angående äskande av medel till statens avdikningsanslag för budgetåret 1930/1931 beräknades bristen å anslaget vid utgången av budgetåret 1928/1929 till i runt tal 7,000,000 kronor. Då såsom ovan nämnts bidrag från anslaget under 1929/1930 beviljats med i runt tal 3,100,000 kronor, medan för samma budgetår anslaget tillförts ett kapitaltillskott av endast 2,600,000 kronor, skulle medelsbristen å anslaget vid utgången av budgetåret 1929/1930 hava ökats med omkring 500,000 kronor, vartill ytterligare torde böra läggas det belopp 18,900 kronor, som i öfverensstämmelse med 1923 års riksdags beslut (skr. nr 9 A, p. 73 och 74) under budgetåret 1929/1930 åtgått för tilläggsbidrag till vissa med bidrag från norrländska och allmänna avdikningsanslagen understödda företag. Sammanlagda medelsbristen för anslaget kunde sålunda vid utgången av budgetåret 1929/1930 beräknas till $7,500,000 + 18,900 = 7,518,900$ kronor eller i runt tal 7,500,000 kronor. Under förutsättning att Kungl. Maj:t i enlighet med riksdagens medgivande för budgetåret 1930/1931 beviljade statsbidrag med 4,000,000 kronor och med inberäkning av de för samma budgetår utgående tilläggsbidrag, approximativt uppskattade till 15,000 kronor, komme, då för nämnda budgetår anslaget tillförts endast 3,800,000 kronor, den ovannämnda bristen att under budgetåret ökas med 215,000 kronor till i runt tal 7,700,000 kronor.

Då inestående medel å anslaget numera finge användas till löpan- de utbetalningar, syntes det emellertid endast vara av vikt att tillse, att erforderliga medel funnes tillgängliga för de utbetalningar, som kunde påfordras från anslaget. Enligt från statskontoret inhämtad upplys-

ning hade vid ingången av budgetåret 1930/1931 icke funnits någon konstant behållning å anslaget. Däremot hade funnits inneliggande ansökningar om utbetalningar, som på grund av bristande medelstillgång måst balanseras till budgetåret 1930/1931, till ett sammanlagt belopp av 548,600 kronor. I sin ovannämnda skrivelse den 27 augusti 1929 angående äskande av medel till statens avdikningsanslag för budgetåret 1930/1931 hade lantbruksstyrelsen beräknat, att under budgetåret 1929/1930 påfordrade utbetalningar till ett belopp av omkring 300,000 kronor skulle till följd av medelsbrist komma att anstå till budgetåret 1930/1931. Balansen i förevarande avseende hade sålunda i verkligheten blivit omkring 250,000 kronor större än den av lantbruksstyrelsen beräknade. Utbetalningarna i övrigt under budgetåret 1930/1931 beräknades komma att uppgå till omkring 3,900,000 kronor, däri inberäknat förenämnda särskilda anslag till Hornborgasjöns sänkningsföretag. Sammanlagda medelsbehovet under ifrågavarande budgetår kunde sålunda antagas komma att utgöra $(548,600 + 3,900,000 =) 4,448,600$ kronor eller i runt tal 4,400,000 kronor. Då emellertid för samma budgetår endast 3,800,000 kronor funnes tillgängliga, kunde förväntas att, därest icke ytterligare medel tillfördes anslaget, utbetalningar å tillhoppa omkring 600,000 kronor måste anstå till budgetåret 1931/1932. Att med full tillförlitlighet på förhand beräkna, huru stora utbetalningarna i övrigt komme att bli under sistnämnda budgetår, vore givetvis icke möjligt. Lantbruksstyrelsen ansågo sig emellertid böra beräkna desamma till omkring 3,700,000 kronor. Till förebyggande så vitt möjligt av risken, att bidragstagare icke kunde i vederbörlig ordning erhålla de bidrag, de kunde vara berättigade att lyfta, torde sålunda ett belopp av $600,000 + 3,700,000$ kronor = 4,300,000 kronor böra finnas tillgängligt under budgetåret 1931/1932.

På grund av vad sålunda blivit anført hemställde lantbruksstyrelsen, att Kungl. Maj:t täcktes vidtaga åtgärder för att *dels* Kungl. Maj:t måtte bli i tillfälle att till understödjande av sådana torrlägningsföretag, vilka avse höjandet av alstringsförmågan hos mark med hänsyn till dess utnyttjande såsom åker eller ständig slåtter- och betesvall, under budgetåret 1931/1932 bevilja statsbidrag från statens avdikningsanslag å tillhoppa 5,300,000 kronor, *dels* ock så stort belopp måtte tillföras anslaget, att under nämnda tid medel måtte finnas tillgängliga för utbetalning från anslaget av sammanlagt 4,300,000 kronor.

Statskontoret har i sin utredning rörande åtgärder för jämnare fördelning mellan budgetåren av medelsanvisningarna för avdikningsanslaget anført, bland annat, följande.

Före sammanslagningen av »allmänna avdikningsanslaget» och »norrländska avdikningsanslaget» förefunnes ansevnliga reservationer, särskilt på det norrländska avdikningsanslaget; och ännu vid ingången av budgetåret 1923/1924 utgjorde reservationerna inemot 5,350,000 kronor, därav över 5,100,000 kronor tillhörde norrländska avdikningsanslaget. Då nya medel icke tillfördes sistnämnda anslag, hade anslagets behållning vid ingången av budgetåret 1926/1927, då sammanslagningen ägde rum, nedgått till 891,416 kronor 64 öre; och då behållningen å allmänna avdikningsanslaget vid samma tidpunkt utgjorde 560,634 kronor 47 öre, fick det nya anslaget, statens avdikningsanslag, övertaga behållningar å tillhoppa 1,452,051 kronor 11 öre. Därefter hade nya medel tillförts anslaget: 1926/1927 1,800,000 kronor, 1927/1928 2,100,000 kronor, 1928/1929 2,600,000

kronor och 1929/1930 likaledes 2,600,000 kronor. Efter det nya anslagets tillkomst hade alltså till förfogande för därmed avsett ändamål stått tillhopa 10,552,051 kronor 11 öre. Dessa medel hade emellertid till fullo tagits i anspråk, och tillgängliga medel vore uttömda redan ett par månader före utgången av budgetåret 1929/1930. I stället för att de anslagna medlen dittills alltid visat överskott, hade situationen alltså under sistförflutna budgetåret utvecklats sig därhän, att anslaget varit tömt och att till utbetalning förfallna statsbidrag till sammanlagt belopp av inemot 550,000 kronor icke kunnat av brist på anvisade medel utbetalas förr än efter ingången av nu löpande budgetår, då ytterligare medel blevo å anslaget tillgängliga.

Enligt riksdagens medgivande hade Kungl. Maj:t ägt att ur avdikningsanslagen (norrländska och allmänna avdikningsanslagen, sedermera statens avdikningsanslag) bevilja bidrag till följande belopp, nämligen:

för budgetåret	1923/1924	kronor	2,400,000
»	»	1924/1925	» 2,200,000
»	»	1925/1926	» 3,000,000
»	»	1926/1927	» 2,500,000
»	»	1927/1928	» 3,100,000
»	»	1928/1929	» 3,100,000
»	»	1929/1930	» 3,100,000.

Under samma budgetår hade avdikningsanslagen tillförts följande belopp, nämligen:

för budgetåret	1923/1924	kronor	1,050,000
»	»	1924/1925	» 1,400,000
»	»	1925/1926	» 1,000,000
»	»	1926/1927	» 1,800,000
»	»	1927/1928	» 2,100,000
»	»	1928/1929	» 2,600,000
»	»	1929/1930	» 2,600,000.

Vid jämförelse mellan dessa båda grupper av uppgifter framginge, att de belopp, som enligt riksdagens medgivande finge såsom bidrag beviljas, vida överstigit de anslagsbelopp, som för samma tid anvisats. Medgivandena om statsbidrags beviljande hade avpassats efter ineliggande ansökningar om bidrag och de anspråk, som ytterligare kunde väntas bli va framställda och hinna granskas intill utgången av respektive budgetår. Vid anvisande av anslagsbeloppen däremot hade hänsyn tagits dels till befintlig reservation, dels ock till den omständigheten att, enligt vad erfarenheten givit vid handen, ofta nog lång tid förflöte mellan statsbidragets beviljande och den slutliga utbetalningen av statsbidraget. Emellertid hade det visat sig, att beviljade statsbidrag i sin helhet i allt större utsträckning numera kunde lyftas omedelbart efter beviljandet; vilket förhållande i förening med de anspråk, som under vissa år ställts på ifrågavarande anslag för bestridande av medgivna tilläggsbidrag (se riksdagens skrivelse den 25 maj 1923 nr 9 A, punkt 73 samt kungörelsen den 1 juni 1923 nr 159) lett därhän, att någon reservation icke längre vore att påräkna.

Vid 1920 års utgång hade norrländska avdikningsanslaget utvisat en reservation å något över 8,5 miljoner kronor, och å allmänna avdiknings-

anslaget hade vid samma tidpunkt förefunnits en reservation a något mer än 1.7 miljoner kronor. Emellertid hade beviljade statsbidrag inestätt till så stort belopp att, såsom framginge av statsverkspropositionen till 1921 års riksdag, nionde huvudtiteln, sid. 126 och 128, nettobehållningarna å nämnda båda anslag vid 1921 års början inklusive för samma år anslagna medel beräknades utgöra omkring 3,200,000 kronor (2,220,000 + 900,000). Om man utginge från nämnda belopp 3,120,000 kronor och därtill lade vad som därefter i riksstaterna till och med budgetåret 1929/1930 anvisats för med berörda anslag avsedda ändamål eller 13,850,000 kronor, men å andra sidan beaktade, att under samma tid nya bidrag anvisats å sammanlagt 24.5 miljoner kronor, däri inberäknat författningsenligt utgående tilläggsbidrag, i den mån sådana under tiden utbetalts. Funne man, att de beviljade statsbidragen med omkring 7.5 miljoner kronor överstege de tillgängliga medlen eller med andra ord, att det vid ingången av nu löpande budgetår förefunnits en brist hos statens avdikningsanslag av i runt tal 7.5 miljoner kronor. Härvid hade emellertid hänsyn icke tagits till att en hel del företag, som erhållit statsbidrag, icke komme till utförande eller att det ursprungligen beviljade statsbidraget nedsattes. Enligt i lantbruksstyrelsen verkställd beräkning hade sålunda sedan år 1921 av dessa anledningar hittills skett en reducering av beviljade statsbidrag med sammanlagt omkring 1.5 miljoner kronor. varigenom den ovannämnda bristen hos anslaget per den 1 juli 1930 minskades till i runt tal 6 miljoner kronor. Genom att i riksstaten för budgetåret 1931/1932 upptaga dels täckning av motsvarande skuldbelopp vid utgången av budgetåret 1930/1931, dels ett belopp, fullt motsvarande vad riksdagen medgåve finge anvisas för budgetåret 1931/1932, och genom att sedermera alltjämt upptaga anslaget till samma belopp, som finge till nya bidrag anvisas, skulle man givetvis vara säker på att kunna fylla de krav, som på grund av statens gjorda åtaganden gent emot företagen ställdes å statens avdikningsanslag; och efter övergångsåret skulle också härigenom kunna, under förutsättning att medgivandet rörande anvisning av statsbidrag fixerades till visst konstant belopp per budgetår, ernås en jämn fördelning de olika budgetåren emellan av de belopp, som skulle tillföras avdikningsanslaget.

Emellertid syntes erfarenheten giva vid handen, att så genomgripande åtgärder knappast kunde anses vara behövliga. Däremot måste det anses befogat att vidtaga sådan åtgärd, att, sedan staten genom beviljande av statsbidrag åtagit sig utfästelser gent emot företagen, tillräckliga medel för ändamålet alltid funnes tillgängliga. I sådant syfte och då det ju icke torde kunna ifrågakomma att vid beviljande av statsbidrag fästa villkor om utbekommande av bidraget först vid viss tidpunkt eller alltefter det medel bleve tillgängliga, syntes statens avdikningsanslag böra erhålla natur av förslagsanslag. Statsbidragen vore inom av riksdagen fastställd gräns beviljade, men tidpunkten, då de komme att lyftas, läte sig icke med säkerhet på förhand beräkna; och för så beskaffade utgifter erfordrades just ett förslagsanslag. För riksdagen borde det vara tillräckligt att bestämma gränsen för anvisande av statsbidrag.

Om saken ordnades på sålunda angivet sätt, vore det sannolikt, att under första året, då icke obetydliga statsbidragsbelopp, som icke rymts inom reservationsanslagets ram, måst stå över, ett större belopp komme att åtgå än det, som under följande år bleve erforderligt. På grund härav torde det sannolikt åtgå åtminstone 4.3 miljoner kronor under budget-

året 1931/1932, medan däremot ett belopp av 4 miljoner kronor torde sedermera visa sig ungefär tillräckligt, om eljest förhållandena vore oförändrade. Förändrades anslaget, såsom statskontoret föreslagit, till förslagsanslag, torde emellertid anslagsbeloppet även för nästkommande budgetår kunna begränsas till 4 miljoner kronor.

Av de vid statskontorets utlåtande fogade skrivelserna från lantbruksstyrelsen och riksräkenskapsverket inhämtas, att *lantbruksstyrelsen* icke haft något att erinra mot statskontorets förslag samt att *riksräkenskapsverket* allenast ifrågasatt, huruvida det med hänsyn till föreliggande omständigheter kunde anses erforderligt, att i riksstaten för budgetåret 1931/1932 uppföra anslaget till högre belopp än det, 4,000,000 kronor, som för följande budgetår beräknats vara tillräckligt.

I sitt yttrande över lantbruksstyrelsens framställning i fråga om medelsbehovet för ifrågavarande ändamål åberopar *statskontoret* sin ovan återgivna utredning samt ifrågasätter, att statens avdikningsanslag må i riksstaten för budgetåret 1931/1932 upptagas såsom förslagsanslag och till belopp av 4,000,000 kronor.

I detta sammanhang torde jag få anmäla en av Svenska järnvägsföreningen den 28 september 1928 gjord framställning, vari hemställts om åtgärder i syfte att järnväg måtte för de kostnader, järnväg måste vidkännas i anledning av arbeten i samband med torrlägningsföretag, bli delaktig av statsbidrag från statens avdikningsanslag. Över framställningen hava yttranden avgivits den 17 oktober 1928 av lantbruksstyrelsen, den 24 januari 1929 av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, den 30 januari 1929 av statskontoret samt den 22 oktober 1929 av järnvägsstyrelsen.

Till stöd för nyssnämnda framställning anför *järnvägsföreningen*, bland annat, att enligt vad för föreningen anmälts kostnaderna för sådana arbeten, vilka nu vore i fråga och för vilka järnvägs ägare icke vore berättigad till ersättning, börjat stiga till sådana belopp, att de under nuvarande för järnvägarna mycket brydsamma ekonomiska förhållanden verkat i hög grad betungande. Då det låge i det allmännas intresse, att sådana torrlägningsföretag, som här avsåges, komme till utförande, syntes det föreningen rimligt, att statsbidrag komme vederbörande järnvägs ägare tillgodo för den del, som det ålåg dem att bekosta. Då någon båtnad i regel ej kunde påvisas för järnvägarna av de arbeten, som lagenligt kunde påläggas dem, och det sålunda utan överdrift kunde sägas, att kostnaderna alltid överstege eventuell båtnad, syntes det skäligt, att järnvägarna komme i åtnjutande av ett anslagsbelopp, som ej gjordes beroende av torrlägningsföretagens större eller mindre bärighet utan fixerades till det belopp, som högst kunde utgå till torrlägningsföretag.

Lantbruksstyrelsen har i sitt utlåtande förklarat, att framställningen icke kunde fränkännas visst fog. Med hänsyn till de synpunkter, som kommit till uttryck i vattenlagens bestämmelser i ämnet, torde det emellertid kunna ifrågasättas, huruvida statsbidrag borde utgå till nu ifråga-

Fråga om statsbidrag till kostnader, som uppkomma för järnväg vid torrlägningsföretag.

varande kostnad. Därtill komme, att gällande grunder för bidrag från statens avdikningsanslag icke kunde vinna tillämpning i fråga om bidrag för ändamål, varom här vore fråga. Framhållas borde även, att bifall till framställningen kunde förväntas medföra liknande anspråk jämväl från väghållningsskyldiga beträffande kostnader för sådant vattenavlopp genom allmän väg, som avsåges i 7 kapitlet 8 § vattenlagen. Lantbruksstyrelsen ansåge sig sålunda icke böra tillstyrka bifall till framställningen.

Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen anser i likhet med lantbruksstyrelsen, att järnvägsföreningens framställning icke kunde fränkännas visst fog, samt yttrar bland annat vidare:

Då statsbidragen från statens avdikningsanslag tillkommit för att främja det allmänna intresse, som låge i torrlägningsföretagens genomförande, syntes det styrelsen även ur det allmännas synpunkt vara ändamålsenligt och riktigt, att statsbidrag beräknades på hela torrlägningsarbetets kostnad, kostnaden inom järnvägens område däri inberäknad, och detta så mycket mera som järnvägen i motsats till jordägande intressenter icke hade någon egen fördel av vattenavledningen. Härtill komme, att järnvägarna i vårt land numera i regel vore ekonomiskt hårt ansträngda, varför det syntes väl befogat, att även de finge komma i åtnjutande av den lättnad i dessa pålagor, som kunde erhållas genom statsbidrag även för deras del i respektive företag.

Slutligen finge väg- och vattenbyggnadsstyrelsen med anledning av den farhåga, lantbruksstyrelsen uttalade i fråga om konsekvenserna i avseende på avlopp genom vanliga vägar, framhålla, att det syntes styrelsen både rättvist och skäligt, att motsvarande lättnad bereddes ägare av väg, genom vilken vidgat avlopp tarvades. Härutinnan vore för övrigt att märka, dels att dessa arbeten i regel vore betydligt mindre kostsamma än i fråga om järnvägar, och dels att stadgandet i 7 kapitlet 8 § vattenlagen endast avsåge vattengenomlopp, som tillkommit efter den 1 januari 1880 och därvid utförts otillfredsställande.

Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen hemställde i överensstämmelse med det anförda, att Kungl. Maj:t täcktes medgiva, att statsbidrag till torrlägningsföretag finge beräknas jämväl på kostnaden för vattenavlopp under väg eller järnväg, och att vägens, respektive järnvägens ägare av beviljat statsbidrag finge erhålla så stor del, som hans kostnad utgjorde av kostnaden för hela företaget.

Statskontoret framhåller, att det ville synas, som om goda skäl anförts för att till kostnaden för upptagande, i sammanhang med avdikning, av vattenavlopp genom järnvägs banvall, eventuellt även genom allmän väg, statsbidrag finge utgå från allmänna avdikningsanslaget, varvid det emellertid förefölle statskontoret, som om bidraget under inga förhållanden borde få överstiga en tredjedel av denna kostnad.

Järnvägsstyrelsen har i ärendet anført:

Styrelsen kunde icke finna annat, än att framställningen vore befogad. För statens järnvägars vidkommande finge styrelsen vitsorda, att de kostnader, varom i detta fall vore fråga, under den relativt korta tid, som 1918 års vattenlag varit i tillämpning, uppginge till icke obetydliga belopp, och det torde icke vara att förvänta, att de ekonomiska uppofferingar, som statens och de enskilda järnvägarna enligt 7 kapitlet 9 och 10 §§ vattenlagen finge vidkännas för utvidgning eller fördjupning av vattenavlopp genom bankar, komme att minskas, utan fastmer syntes utvecklingen tyda på, att de komme att ökas i en omfattning, som kanske

icke förutsattes vid införande i vattenlagen av ifrågavarande bestämmelser. Styrelsen ansåge fördenskull, att åtgärder i det av svenska järnvägsföreningen angivna syfte borde vidtagas, och syntes det styrelsen icke mer än rimligt och rättvist, att vad som i förevarande hänseende kunde komma att föreskrivas eller medgivas enskild järnväg jämväl utsträcktes att gälla statens järnvägar. Beträffande därefter den form, under vilken ifrågasatt bidrag skulle utgå, och storleken av detsamma anslöte sig styrelsen i huvudsak till vad väg- och vattenbyggnadsstyrelsen uttalat, nämligen att bidraget skulle anvisas av samma medel, varav anslag beviljades till förekommande torrlägningsföretag, och fastställas till enahanda procent av kostnaden för järnvägen, som enligt gällande bestämmelser utbetalades i statsbidrag åt intressenterna i företaget å dess kostnader.

I en den 26 oktober 1929 till Kungl. Maj:t inkommen skrivelse, har *järnvägsföreningen* ytterligare meddelat, att de enskilda järnvägarnas kostnader för ifrågavarande arbeten visserligen icke varit så stora, om man fördelade kostnaden på alla järnvägarna, men förhållandet vore, att endast några få järnvägar drabbades av dessa kostnader, och i vissa fall hade en järnväg år efter år råkat ut för dylika kostnader. Sålunda hade en järnväg under år 1926 fått utbetala 14,512 kronor och under det följande året 1,168 kronor; en annan järnväg hade under de tre sista åren fått utbetala sammanlagt cirka 8,700 kronor och en tredje järnväg hade under de sju sista åren utbetalat 74,864 kronor. Huru det kunde komma att ställa sig framdeles, kunde ej nu förutsägas, men det kunde lätt inträffa, att en ekonomiskt mycket svag järnväg råkade ut för relativt höga kostnader kanske under flera år.

Jag vill omnämna, att de jämlikt Kungl. Maj:ts bemyndigande av chefen för kommunikationsdepartementet den 18 november 1927 tillkallade *järnvägsekonomisakkunniga* i sitt den 19 december 1928 avgivna betänkande (statens offentliga utredningar 1929:2) å sid. 54 och 55 berört samma fråga, som avses i järnvägsföreningens förevarande framställning, och därvid instämt i föreningens hemställan.

I de utlåtanden, som avgivits över järnvägsekonomisakkunnigas betänkande, har det av de sakkunniga i nu förevarande avseende tillstyrkta förslaget biträtts av *statskontoret, fullmäktige i riksgäldskontoret, järnvägsstyrelsen, väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, länsstyrelserna i Kalmar, Älvsborgs och Värmlands län samt Västernorrlands och Jämtlands läns handelkammare.*

Länsstyrelsen i Älvsborgs län yttrar, att någon inskränkning i järnvägs skyldighet enligt vattenlagen att utan kostnad för jordägaren släppa fram vatten för full torrläggning av ovan liggande mark borde naturligtvis icke förekomma och hade ej ifrågasatts av de sakkunniga. Att järnväg åter enligt de sakkunnigas förslag i likhet med jordägare skulle erhålla statsbidrag till arbetets utförande vore en lämplighetsfråga, mot vars lösning till förmån för järnvägarna länsstyrelsen ej hade någon erinran att göra.

Emellertid har den av de sakkunniga uttalade meningen även mötts av vissa erinringar.

Salunda framhåller *lantbruksstyrelsen*, att bidrag till järnvägarna icke borde ur avdikningsanslaget lämnas till företag, som nödvändiggjorts av bristande hänsyn till torrläggning av angränsande marker vid järnvägs byggande. Om särskilt anslag skulle anvisas, hade styrelsen icke något att erinra häremot, då avdikningsanslaget i så fall fortfarande oinskränkt stode till jordbrukets förfogande. *Länsstyrelsen i Uppsala län* har av principiella skäl icke kunnat tillstyrka, att bidrag till ifrågavarande ändamål lämnades från avdikningsanslaget. *Väggkonsulenten i Gävleborgs län*, med vilken *länsstyrelsen i nämnda län* instämt, framhåller, att om nu ifrågavarande skyldigheter hade järnvägar och vägar haft vetskap vid deras tillkomst, och företagen hade oftast haft möjlighet att redan då gardera sig mot kommande kostnader. Att vattenlagen ålade företagen att bestrida kostnaderna för de arbeten, som måste utföras för åstadkommande av ifrågavarande vattenavlopp genom järnväg eller väg finge anses fullt naturligt, och de sakkunniga hade icke heller beträffande järnvägarna bestritt det berättigade i vattenlagens föreskrifter. Beviljandet av statens avdikningsanslag vore en av de få åtgärder till jordbrukets fromma, som statsmakterna numera vidtog, och anslaget torde ingalunda vara större, än att det ginge åt för jordbrukets egna behov. Skulle detta anslag användas att täcka de ifrågavarande kostnader, som enligt vattenlagen ålåg järnvägarna, skulle man nog med rätt kunna säga, att anslaget icke bleve använt för sitt ändamål utan till förmån för annan part.

*Departements-
chefen.*

För understödjande av sådana torrläggningsföretag, vilka avse höjande av alstringsförmågan hos mark med hänsyn till dess utnyttjande såsom åker eller ständig slätter- och betesvall, utgår statsbidrag utan återbetalningsskyldighet från statens avdikningsanslag. Detta anslag, som inrättats genom beslut vid 1926 års riksdag och trädde i stället för de förutvarande norrländska och allmänna avdikningsanslagen, har liksom dessa natur av reservationsanslag. För ifrågavarande verksamhet har riksdagen årligen bestämt det belopp, intill vilket Kungl. Maj:t ägt bevilja bidrag, samt anvisat vissa anslag.

Det belopp, intill vilket statsbidrag skulle få beviljas under budgetåret 1931/1932, har av *lantbruksstyrelsen* föreslagits till 5,300,000 kronor. Erinras må, att de medgivna bidragsbeloppen utgjort under budgetåret 1923/1924 2,400,000 kronor, 1924/1925 2,200,000 kronor, 1925/1926 3,000,000 kronor, 1926/1927 2,500,000 kronor, under varterdera av de tre budgetåren 1927/1930 3,100,000 kronor och under budgetåret 1930/1931 4,000,000 kronor. Av flera skäl är jag icke beredd att tillstyrka den av *lantbruksstyrelsen* för nästkommande budgetår ifrågasatta högst avsevärda ökningen i hithörande understödsverksamhets omfattning. Utan att underskatta betydelsen av ändamålsenliga åtgärder för lämplig jords torrläggning och angelägenheten av att föreliggande ansökningar om bidrag i görigaste mån snarast tillgodoses, anser jag, att de missräkningar, som i ekonomiskt hänseende både för staten och de enskilda intressenterna tyvärr blivit följden av en del större torrläggningsföretag, böra mana till viss försiktighet, då fråga är om verksamhetens utveckling. Jämväl

bör betänkas, att en vidgad omfattning av verksamheten kommer att för efterföljande budgetår, då utfästelserna om bidrag skola infrias, nödvändiggöra uppförandet på riksstaten av i motsvarande grad förhöjda anslagsbelopp. Efter övervägande av olika på frågan inverkan omständigheter samt av statsfinansiella skäl finner jag mig för budgetåret 1931/1932 ej kunna förorda högre sammanlagt bidragsbelopp än 3,300,000 kronor, vilket belopp, för såvitt man undantager innevarande budgetår, dock innebär en mindre förhöjning i vad hittills årligen fått beviljas.

Innan jag ingår på frågan om storleken av anslaget för budgetåret 1931/1932, må först erinras, att anslagen till avdikningsverksamheten tidigare så bestämdes, att därå vid varje budgetårs ingång skulle finnas, förutom täckning för redan beviljade bidrag, en odisponerad tillgång, motsvarande vad av Kungl. Maj:t finge för året beviljas. Då de beviljade bidragen finge lyftas endast i mån av arbetets fortgång och i regel en del skulle innestå, tills arbetet fullbordats och godkänts, uppstodo efter hand å anslagen avsevärda behållningar, vilka vid 1921 års ingång enligt statskontoret uppgingo till drygt 10,000,000 kronor. Sedan man härefter begynt tillmäta anslagen med utgångspunkt därifrån, att därå endast behövde finnas tillgång att gälda de belopp, som under året borde utbetalas, förbrukades småningom de förefintliga behållningarna. Sålunda hade dessa vid ingången av budgetåret 1923/1924 nedgått till ungefär 5,350,000 kronor, och vid inrättandet 1926 av statens avdikningsanslag fick detta anslag övertaga behållningar å de äldre anslagen av sammanlagt allenast 1,450,000 kronor. Situationen utvecklade sig därefter därhän, att vid utgången av nästföregående budgetår anslaget var uttömt och till betalning förfallna statsbidrag till belopp av omkring 550,000 kronor därjämte fingo i brist på tillgängliga medel överföras till innevarande budgetår. Enligt uppgift av lantbruksstyrelsen överstego vid samma tidpunkt de redan beviljade statsbidragen, i vad de beräknades komma att utbetalas, med i runt tal 6,000,000 kronor de av riksdagen för ändamålet anvisade medlen.

I avseende å frågan om en jämnare fördelning mellan budgetåren av medelsanvisningarna till statens avdikningsanslag har av statskontoret till en början övervägts, huruvida icke i riksstaten för budgetåret 1931/1932 borde upptagas så stort anslag, att detta dels täckte vid ingången av sagda budgetår beviljade ej lyftade bidragsbelopp, dels ock motsvarade vad riksdagen medgäve finge i bidrag beviljas under budgetåret, samt sedermera i konsekvens härmed anslaget borde år från år uppföras till samma belopp som den fastställda bidragssumman. Statskontoret har emellertid ansett, att dylik genomgripande åtgärd ej behövde vidtagas. I stället har statskontoret, enär det för riksdagen i avseende å understödsverksamhetens omfattning vore tillräckligt att årligen bestämma gränsen för anvisande av statsbidrag, med instämmande av lantbruksstyrelsen och riksräkenskapsverket föreslagit, att anslaget

mätte givas förslagsanslags natur samt för budgetåret 1931/1932 upptagas till 4,000,000 kronor. Med hänsyn till vikten av att anslaget städse skall kunna motsvara de krav, som på grund av statens åtaganden gentemot torrlägningsföretagen ställas på detsamma, och att bidragstagarna alltså icke behöva vänta på utfående av till betalning förfallna belopp, vill jag i enlighet med statskontorets av övriga myndigheter biträdda förslag förorda, att statens avdikningsanslag upptages såsom förslagsanslag. Anslagsbeloppet bör emellertid i fortsättningen uppföras till sådant belopp och ställas i den relation till den medgivna bidragssumman, att ett överskridande av förslagsanslaget såvitt möjligt förebygges. Under erinran, att den för de fyra budgetåren 1927/1931 i medeltal per år beviljade bidragssumman uppgått till i runt tal 3,300,000 kronor samt att under sistförflutna budgetår ett belopp av 550,000 kronor av brist på medel ej kunnat utbetalas, vill jag förorda, att anslaget för budgetåret 1931/1932 uppföres med 3,800,000 kronor eller samma belopp som för innevarande budgetår.

Vidkommande den av svenska järnvägsföreningen gjorda framställningen om åtgärder i syfte att järnväg för de kostnader, den måste vidkännas i anledning av arbeten i samband med torrlägningsföretag, mätte bliva delaktig av bidrag från statens avdikningsanslag, vill jag till en början erinra om följande. I 7 kapitlet, 9 § vattenlagen stadgas, att, om för torrläggning av mark tarvas, att genom järnvägs banvall anordnas vattenavlopp eller ock befintligt sådant utvidgas eller fördjupas, järnvägens ägare är pliktig att ombesörja arbetet. I fråga om ersättning för sålunda utfört arbete stadgas i 10 § samma kapitel, att, om järnvägen påbörjats före den 1 januari 1921, järnvägens ägare är berättigad till ersättning, i den mån ej arbetet tarvas för torrläggning till högst 1.2 meters djup av åker eller äng, som jämväl vid tiden för järnvägens tillkomst varit att hänföra till sådant ägoslag. I motiven till förenämnda stadganden i vattenlagen framhålles, att ett allmänt påtalat missförhållande vore, att vid utförandet av järnvägsanläggningar mången gång allt för liten hänsyn tagits till bevarande eller beredande av möjlighet till närliggande marks torrläggning, i det öppningar för vattnets avledande genom järnvägarnas banvallar icke gjorts tillräckligt vida eller icke förlagts på ett för ändamålet tillfredsställande djup. Vid järnvägs byggande visad uraktlåtenhet i nämnda avseende hade ansetts motivera åläggande för järnvägens ägare att på egen bekostnad avhjälpa det rådande missförhållandet. Av praktiska skäl och billighetshänsyn hava dock i nämnda huvudregel gjorts modifikationer.

Mot järnvägsföreningens förevarande framställning, att järnväg må kunna erhålla statsbidrag ur avdikningsanslaget till fullgörande av sina nyss nämnda skyldigheter, hava i vissa däröver avgivna yttranden erinringar gjorts. Lantbruksstyrelsen har bland annat framhållit, att det

med hänsyn till de synpunkter, som kommit till uttryck i vattenlagens bestämmelser i ämnet, torde kunna ifrågasättas, huruvida statsbidrag borde utgå till nu ifrågavarande kostnad. Från länsstyrelsens i Gävleborgs län sida har erinrats, att vederbörande vid anläggningarnas tillkomst haft vetskap om nu ifrågavarande skyldigheter och att företagen oftast haft möjlighet att redan då gardera sig mot kommande kostnader. Länsstyrelsen har därjämte framhållit, att det finge anses fullt naturligt, att vattenlagen ålade företagen att bestrida kostnaderna för de arbeten, som måste utföras för åstadkommande av vattenavlopp genom järnväg eller väg.

Med hänsyn till motiven för nu gällande lagstadgande i ämnet och i anslutning till vad nyssnämnda myndigheter anfört samt enär statens avdikningsanslag är mycket hårt anlitat för sitt egentliga ändamål, finner jag mig icke kunna tillstyrka järnvägsföreningens framställning.

I anslutning till det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

a) medgiva, att Kungl. Maj:t må under budgetåret 1931/1932 bevilja statsbidrag från statens avdikningsanslag å tillhopa högst 3,300,000 kronor; samt

b) anvisa för budgetåret 1931/1932 under benämningen statens avdikningsanslag ett extra förslagsanslag av 3,800,000 kronor.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan lämnar Hans Maj:t Konungen bifall samt förordnar, att proposition i ämnet av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar, skall avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:

Rune Thygesen.